

Les inundacions a la vall del Po i el confús debat sobre les seves causes i sobre la responsabilitat d'organismes i entitats que no han sabut dur a terme la defensa, amb tot el que té de repugnant el retret recíproc d'"especulacions" sobre la desgràcia, posen en dubte una de les falses opinions més esteses i comunes a tots els contendents: la societat capitalista contemporània, amb el correlatiu desenvolupament de la ciència, la tecnologia i la producció, posa a l'espècie humana en les millors condicions per lluitar contra les dificultats del medi natural. D'aquí la *culpa* contingent del govern i del partit A i B per no saber explotar aquest magnífic potencial a la seva disposició, en les equivocades i culpables mesures administratives i polítiques. D'aquí el no menys clàssic: marxa tu d'aquí que vull posar-me jo.

Si bé és cert que el potencial industrial i econòmic del món capitalista està en augment i no en disminució, és igualment cert que com més gran és la seva virulència, pitjors són les condicions de vida de les masses humanes enfront dels cataclismes naturals i històrics. A diferència de la crescuda periòdica dels rius, la crescuda de l'acumulació frenètica del capitalisme no té com a perspectiva el "decreixement" d'una *corba descendent* de les lectures de l'hidròmetre, sinó la catàstrofe del trencament.

AHIR

Estreta és la relació entre el desenvolupament mil·lenari de la tècnica de treball de l'home i les relacions amb l'entorn natural. L'home primitiu, com l'animal, recull i consumeix els fruits espontanis mitjançant una simple operació prènsil i, com l'animal, fuig sense control davant l'explosió d'un fenomen natural que amenaça la seva vida. Igual que la producció artificial de productes per al consum i l'acumulació d'existències dels mateixos productes i utensilis l'obliga a establir-se, així mateix l'obliga a defensar-se de les amenaces dels meteors i els trastorns naturals. Aquesta defensa, que no és diferent de la que es fa contra altres grups que competeixen pel millor seient, o contra els depredadors de l'acumulada reserva, només pot ser col·lectiva. D'aquestes exigències col·lectives, com tantes vegades hem vist, neix la divisió de classes i l'explotació per part dels dominadors.

En Marx (Capital, Secció V), *"el mode de producció capitalista pressuposa la dominació de l'home sobre la naturalesa"*. Això pressuposa també la guerra de la naturalesa contra l'home. Una naturalesa excessivament generosa i pròdiga no seria un ambient favorable per a l'auge del capitalisme: *"No és l'absoluta fertilitat del sòl, sinó més aviat la varietat dels seus productes naturals, el que constitueix la base de la divisió social del treball (...). La necessitat de dirigir socialment una força natural, de valer-se d'ella, d'economitzar-la, de dominar-la, d'apropiar-se d'ella en grans proporcions mitjançant l'obra dels homes, constitueix una de les funcions més importants en la història de la indústria. Així va ser la necessitat de regular i distribuir els cursos d'aigua a Egipte, Llombardia, Holanda. Així mateix succeeix a l'Índia, Pèrsia, on el reg per mitjà de canals artificials aporta al sòl no solament l'aigua que li és indispensable, sinó també els fertilitzants materials que l'aigua treu de les muntanyes i diposita en el seu llot. La canalització va ser el secret del desenvolupament industrial a Espanya i a Sicília sota el domini àrab. La distribució de les aigües era a les Índies una de les bases materials del Poder central per sobre dels petits organismes autònoms de*

producció comunista. Els conqueridors mahometans de l'Índia van comprendre això millor que els anglesos, els seus successors: només cal recordar la carestia de 1865 que va costar la vida a més d'un milió d'indis en el districte d'Orissa a Bengala." És ben sabut que l'acarnissament de caresties similars és molt recent, malgrat l'immens potencial capitalista mundial... La lluita contra la naturalesa genera la *indústria*, i l'home viu sobre dos sagrats elements dantescos: la *naturalesa* i l'*art* (el tercer és Déu). El capitalisme genera de la indústria l'explotació de l'home. El burgès no avorrirà la violència contra Déu, la naturalesa i l'art.

L'*alt capitalisme* moderníssim marca seriosos punts de reculada en la lluita de defensa contra les agressions de les forces naturals a l'espècie humana, i les raons són estrictament socials i de classe, fins al punt d'invertir l'avantatge que deriva del progrés de la ciència teòrica i aplicada. Esperem fins i tot inculpar-lo per haver exasperat amb els esclats atòmics la intensitat de les pluges meteòriques, o demà, de "burlar-se" de la naturalesa fins al punt d'arriscar-se a fer inhabitable la terra i la seva atmosfera, i potser, a rebentar el seu mateix esquelet per haver desencadenat "reaccions en cadena" en els complexos nuclears de tots els elements. Ara com ara, establim una llei econòmica i social de paral·lelisme entre la seva major eficàcia a explotar el treball i la vida dels homes, i la cada vegada menor racional defensa contra l'entorn natural, entès en el seu sentit més ampli.

L'escorça terrestre es modifica per processos geològics que l'home aprèn a comprendre cada vegada millor, i a atribuir cada vegada menys a les misterioses voluntats de poders ressentits, i que dins d'uns certs límits aprèn a corregir i controlar. Quan, a la prehistòria, la vall del Po era una immensa llacuna en la qual l'Adriàtic mullava els peus dels Alps, els primers habitants, que evidentment no van tenir la sort de poder lamentar-se de la interessada caritat d'Amèrica i els "mitjans amfibis", ocupaven habitatges construïts sobre palafits que sorgien de l'aigua. Es tractava de la civilització dels "terramars", de la qual Venècia n'és un desenvolupament llunyà, era massa senzill basar en ella els "negocis de reconstrucció" i els contractes de subministrament de fusta! Amb la crescuda de l'aigua l'habitatge sobre palafits no s'esfondrava: s'esfondren les cases modernes amb murs: i, no obstant això, amb quins mitjans es comptaria avui per a construir cases, carreteres i ferrocarrils penjants! Aquests serien suficients per tal de garantir la integritat de la població. Utopia! Els càlculs econòmics no quadren, però sí que quadra el de fer dos-cents mil milions d'obres de reparació i reconstrucció.

En temps històrics, els primers dics del Po es remunten ni més ni menys que als Etruscos. Durant segles i segles, el procés natural de degradació dels vessants muntanyencs i el transport en al·luvions dels materials suspesos en les aigües corrents havien format les immenses i fèrtils planures, i convenia assegurar allà la permanència de les poblacions agrícoles. Les successives poblacions i règims van continuar elevat alts dics als costats del gran riu, però això no va valer per a impedir els immensos cataclismes amb els quals va canviar el seu mateix curs. I des del segle V que el salt del llit del Po, prop de Guastalla pren un nou recorregut, que era llavors el de l'últim tram de l'Oglio, afluent esquerre. Al segle XIII, en el tram cap a la desembocadura, el gran riu abandona la branca sud del vast delta, l'actual secundari "Po de Volano", i pren el llit actual de Pontelagoscuro fins la mar. Aquests atterridors "salts" sempre

es produeixen del sud cap al nord. Una llei general vol atribuir a tots els rius del planeta aquesta tendència a desplaçar-se cap al pol, per motius geofísics. Però per al Po, la llei és evident, a causa de la naturalesa molt diferent dels afluents esquerres i drets. Els primers procedeixen dels Alps i són cursos d'aigua transparent, en detenir-se en els grans llacs, i per tenir les seves màximes crescudes no en correspondència amb les pluges torrencials, sinó amb el desglaç primaveral de les glaceres. Per tant, aquests afluents, en principi, no aporten terbolesa ni dipòsits de sorra al llit del riu principal. En canvi, des del sud, des dels Apenins, els afluents curts i torrencials de la dreta, amb enormes diferències entre l'afluència de crescudes i seques, vessen els enderroc de l'erosió de les muntanyes i els enterren a la part dreta del llit del Po, que de tant en tant escapa de l'obstacle i flueix més al nord. No es necessita el xovinisme per saber que d'aquest problema va néixer la ciència hidràulica fluvial, que durant segles ha plantejat el problema de la utilitat i la funció dels dics, i el relaciona amb el de la distribució de l'aigua de reg en els canals, i després amb la navegació fluvial. Després de les obres romanes, tenim notícies dels primers canals a la vall del Po des del 1037. Després de la victòria de Legnano, els milanesos van portar el Canal Gran (Naviglio Grande) fins a Abbiategrasso que es va fer navegable el 1271. Així va sorgir l'agricultura capitalista, la primera d'Europa, i les grans obres hidràuliques van ser realitzades per part dels poders estatals: des dels canals de rescloses estudiats pel geni de Leonardo, que va dictar també normes per al règim fluvial, fins al canal Cavour iniciat el 1860.

La construcció de dics per a contenir els rius va plantejar un gran problema: el dels rius penjants. Mentre que els rius alpins, com el Ticino i l'Adda, es troben durant la major part del seu curs encaixats entre riberes naturals, els afluents de la dreta i el Po a partir de Cremona són *penjants*. Això significa que no solament el nivell de l'aigua, sinó també el llit del riu, és més alt que els camps circumdants. Els dics impedeixen que aquests quedin submergits, i un canal de drenatge que corre paral·lel al riu recull les aigües locals i les retorna aigües avall al propi riu: són les grans millores hidrològiques de terres; i a mesura que s'acosten a la mar el transvasament es realitza per mitjans mecànics, fins a mantenir seques planures al·luvials que estan a una cota més baixa no només del riu sinó també de la pròpia mar. Tot el Polesine és una immensa zona *baixa*. Adria està a 4 metres sobre el nivell de la mar; Rovigo a 5; a la seva altura el llit del Po és més alt, i el de l'Adigio encara més. És evident que un trencament dels dics convertiria tota la província de Rovigo en un immens llac.

Un dels grans debats entre els enginyers hidràulics fluvials és el de si la pujada del llit d'aquesta mena de rius és progressiva. Així ho van afirmar els enginyers hidràulics francesos fa un segle, amb l'oposició dels mestres de la hidràulica italiana, i encara avui es debat als congressos. No es pot negar, no obstant això, que la terbolesa del riu, amb el seu dipòsit, allunya la desembocadura, estenent-la cap a la mar, fins i tot si no es deté en els últims trams del llit. Per efecte d'aquest procés incessant, el pendent del llit del riu i de la superfície de l'aigua no pot no disminuir, i per llei hidràulica la velocitat del corrent a igual capacitat cabal: per tant, la necessitat d'elevat els dics apareix històricament indefinida i inexorable, i progressiva, també la naturalesa desastrosa dels eventuais trencaments.

En aquest camp, la disponibilitat de mitjans mecànics moderns ha contribuït a la difusió del mètode d'explotació de grans extensions de terra molt fèrtil, mantenint-la mitjançant el

drenatge continu en sec. El risc dels ocupants i dels treballadors preocupa relativament a una economia del benefici, i al mal de la possible destrucció d'obres es veu contraposat, d'una banda, la fertilització que segueix a les invasions de llim, i per una altra, el factor econòmic: fer obres és sempre un *negoci* capitalista.

A l'època moderna, s'estenien per tot el litoral italià, a les terres baixes, les clàssiques *recuperacions d'ompliment*: alternativament, es deixava que les aigües dels rius es desbordessin en grans conques d'emmagatzematge el nivell del qual pujava lentament, amb el doble avantatge de no deixar que les terres útils i fèrtils anessin a parar a la mar, i de posar a resguard de les inundacions i futures malalties, zones cada vegada més àmplies. Aquest sistema racional va resultar ser massa lent per a les exigències de la inversió dels capitals. Un altre argument tendencios era i és el que s'extreu de la densitat de població cada vegada major, que no permet la pèrdua de sòl útil. Així doncs, es van destruir gairebé totes les antigues millores hidrològiques de terres estudiades amb pacient i exacte anivellament dels enginyers hidràulics dels règims austríac, toscà, borbònic, etc.

És evident que en haver de decidir avui entre les diferents solucions radicals als problemes, no sols influeix la incapacitat del capitalisme de mirar a llarg termini pel que fa a la transmissió d'instal·lacions de generació en generació, sinó que també xoquen forts interessos locals de productors agraris i industrials que tenen interès en què no es vegin afectades determinades zones, i fan palanca sobre la inclinació de les miserables poblacions als seus inhòspits llocs. Fa temps que es propugnen solucions per tal de crear "desviaments" del Po. Un estudi d'aquest tipus és sempre molt difícil a causa de la incertesa dels resultats respecte a les previsions, la qual cosa és un gran fastigueig en el clima empresarial. Una solució, cap a la dreta, consisteix en un tall des de Pontelagoscuro fins a les valls o llacunes de Comacchio: el corresponent canal artificial reduiria en aproximadament un terç la longitud del llit actual fins a la mar. Una solució així xoca amb les grans inversions en les millores hidrològiques de terres ferrareses i la indústria de cria piscícola, i trobaria resistències. No obstant això, no trobarien menys resistència les solucions que tinguessin una visió a més llarg plaç, i amb més concordança – potser – amb el procés natural, cap a la unió dels cursos del Po i de l'Adigio, entre els quals es desenvolupa el baix Polesane, creant en el tàlveg d'aquesta, avui travessada per una xarxa de petits llits, un gran col·lector, i potser en el futur un desviament d'un dels dos rius, si no de tots dos.

En l'època burgesa, un estudi d'aquest tipus no conduiria a una recerca positiva, sinó a dues "polítiques", de *dreta* i *d'esquerra*, respecte al Po, amb el corresponent conflicte de grups d'especulació.

AVUI

Es discuteix si la catàstrofe actual, en la que alguns veuen ja la formació natural d'un gran marenys estable, i el desplaçament del llit del Po amb el desmembrament total del dic nord, deriva d'una densificació excepcional de precipitacions plujoses i altra participació de causes naturals, o de la negligència i culpa dels homes i administradors. És indiscutible que la successió de guerres i crisis ha fet que es descurin durant dècades els difícils serveis de supervisió tècnica i manteniment dels dics, de dragatge dels llits quan és necessari, així com l'arranjament de les conques de l'alta muntanya, la desforestació de la qual provoca una major i més ràpida recollida d'aigua de pluja en les crescudes i una major afluència de material en suspensió en els

cursos baixos.

Amb la tendència que impera avui dia a la ciència i l'organització tècnica oficial, també és difícil recopilar i comparar les dades udomètriques (quantitat de pluja caiguda en diversos dies en la conca que alimenta el riu) i hidromètriques (altures de l'aigua en els hidròmetres, cabal màxim del curs d'aigua) amb les del passat. Avui dia, oficines i científics respectats emeten els seus veredictes en funció de les exigències polítiques i de la raó d'Estat, és a dir, en funció de l'efecte que tindran, i les xifres estan subjectes a tota mena d'ensinistraments. D'altra banda, es pot creure perfectament el que diu el corrent de crítica, que les estacions d'observació destruïdes per la guerra ni tan sols han estat reconstruïdes; i també és de creure que la nostra actual burocràcia tècnica treballa sobre mapes vells que passen de còpia en còpia; i s'arrossegueu per les taules de personal tècnic dependent i desganat; i no actualitza els aixecaments i els difícils anivellaments i operacions geodèsiques de precisió que permeten connectar les diverses dades del fenomen: aquesta viu en tots els àmbits de mapes que responen a les parafernàlies de les circulars en el format i en els colors, però que no tenen res a veure amb la realitat física. Les xifres que es donen aquí i allà en la premsa generalista no es poden seguir: és fàcil culpar als periodistes que ho saben tot i no saben res. Per tant, queda per veure – i bé podrien intentar-ho els moviments que tenen grans mitjans i grans bases – si la intensitat de les pluges va ser realment major que la d'un segle d'observacions: és legítim dubtar-ne. Altrament ocorre amb les lectures hidromètriques del nivell màxim d'aigua aconseguit i del cabal màxim: és fàcil dir que el màxim històricament conegut a Pontelagoscuro, d'11 mil metres cúbics per segon, ha passat a 13 mil en els últims dies. El 1917 i 1926 es van produir crescudes altíssimes, també a la primavera, amb conseqüències incomparablement menors, i a Piacenza aquestes van arribar als 13.800 metres per segon.

Sense allargar-nos, donem per fet que les pluges no van ser d'una intensitat mai vista, i que el desastre va ser determinat sobretot per la llarga manca dels serveis necessaris i l'omissió d'obres de manteniment i millora, en relació amb les menors sumes que l'administració pública va destinar a aquests fins i amb la forma en què es van utilitzar, en comparació amb el passat.

Es tracta de donar a aquests fets una causa, que ha de ser i és social i històrica, i que és infantil remuntar a "falses maniobres" dels qui van estar o estan avui en les palanques de la màquina estatal italiana. A més, no es tracta d'un fenomen exclusiu italià, sinó de tots els països: el desordre administratiu, el robatori i les perversions dels negocis en les decisions de la maquinària pública han estat denunciats ara pels propis conservadors, i a Amèrica han estat relacionats també amb els desastres públics: fins i tot allà, ciutats moderníssimes de Kansas i Missouri han estat increïblement maltractades per rius mal regulats.

Hi ha dues idees errònies que subjauen a la crítica que hem posat de relleu: una és que la lluita per tornar de la dictadura feixista *a/ sí* de la burgesia (la dictadura de la burgesia sempre ha estat aquí des que va guanyar la seva *llibertat*) a l'exterior democràcia multipartidista tingués com a objectiu una millor administració; mentre que era clar que havia de conduir i ha conduït a una pitjor administració. I això és culpa comuna de TOTS els colors del gran bloc dels comitès d'alliberament nacional. L'altra idea errònia és la de creure que la forma totalitària del règim capitalista (del qual el feixisme italià va ser el primer gran assaig) tingui com a contingut un poder excessiu

de la burocràcia estatal enfront de les iniciatives autònomes de l'emprenedoria i l'especulació privada. Aquesta forma és, en canvi, en una determinada etapa, una condició per a la supervivència del capitalisme i del poder de la classe burgesa, que concentra a la màquina de l'Estat forces antirevolucionàries, però fa que la màquina administrativa sigui més feble i manipulable pels interessos especulatius.

Aquí és necessari donar un cop d'ull a la història de la maquinària de l'administració italiana des de l'època de la unitat nacional. Al principi funcionava bé i tenia forts poders. Es donaven totes les circumstàncies favorables. La jove burgesia, per tal d'arribar al poder i sostenir els seus interessos, va haver de passar per una fase heroica i afrontar sacrificis, així que els elements individuals seguien disposats a prodigar-se, sent menys atrets pel benefici immediat no ostensible a la llum del sol. Es necessitava un entusiasme compacte addicional per liquidar la resistència dels vells poders i les màquines estatals oxidades de les diferents parts en què estava dividit políticament el país prèviament. No hi havia cap divisió perceptible en partits, governava el partit únic de la revolució liberal (verge en la data de 1860, substituïda en la de 1943), amb l'aquiescència evident dels pocs republicans mateixos, i sense haver encara sorgit el moviment obrer. Els tripijocs van haver de començar amb el *transformisme* bipartidista de 1876. L'esquelet de la burocràcia vinguda del Piemont, en essència darrera de les forces militars d'ocupació, gaudia d'una veritable dictadura sobre els elements locals, i els opositors autocràtics o clericals estaven a la pràctica sota el pes de lleis excepcionals... ja que eren culpables d'antiliberalisme. En aquestes condicions es va construir una màquina administrativa jove, conscient i honesta.

A mesura que el sistema capitalista es desenvolupava en profunditat i extensió, la burocràcia sofria un doble assalt a la seva hegemonia incorrupta. En l'àmbit econòmic, els grans empresaris de les obres públiques i dels sectors de producció assistits per l'Estat aixequen el cap. Paral·lelament, en l'àmbit polític, l'extensió de la corrupció en la pràctica parlamentària va fer que cada dia els "representants del poble" intervinguessin per tal d'influir en les decisions de l'engranatge executiu i d'administració general, que fins llavors havia funcionat amb estricta poca personalitat i imparcialitat.

Les obres públiques, que abans eren estudiades pels millors experts, ingènuament feliços de tenir el pa segur com a funcionaris del govern, i del tot independents en els seus judicis i opinions, comencen a ser imposades pels executors: es tracta dels clàssics "quiosquets" que comencen a circular. La màquina de les despeses estatals es converteix tant menys útil per a la col·lectivitat com més costosa és.

Aquest procés va ser important durant el període giolittià, no obstant això, la situació de millora de la prosperitat econòmica va fer que els danys fossin menys evidents. Aquest sistema, i aquí radica l'obra mestra de la política, embolica lentament a l'emergent partit dels treballadors. Precisament perquè a Itàlia abunda la mà d'obra i escasseja el capital, s'invoca per tots costats l'Estat com a ocupador, i el diputat que vol els vots de la circumscripció industrial o agrícola puja les escales dels ministeris a la caça de la panacea: les obres públiques!

Després de la primera gran guerra, encara que va ser "guanyada", la burgesia italiana va veure massa canviades totes les condicions rosades dels temps heroics, i es té el feixisme. La concentració de la força policial de l'Estat, juntament amb la concentració del control de gairebé tots els

sectors de l'economia, permet al mateix temps evitar l'esclat de moviments radicals de les masses i assegurar a la classe pudent lliures maniobres especulatives, a condició que es doti d'un centre únic de classe, que enquadri la seva política de govern. Tots els mitjans i petits empresaris es veuen obligats a fer les concessions reformistes invocades en la llarga lluita per les organitzacions obreres, que (com sempre) es destrueixen robant-los el programa; amb tot això, mentre s'afavoreix l'alta concentració capitalista, es pacifica la situació interna. La forma totalitària permet al capital posar en pràctica l'engany reformista de les dècades anteriors, anant cap a la col·laboració de classes prevista pels traïdors del partit revolucionari.

La maniobra de la màquina estatal i la mateixa curulla legislativa especial es posen al servei descarat de les iniciatives empresarials. D'una llei tècnica – per tornar al nostre assumpte original, que tractava dels rius – que havia tingut algunes veritables obres mestres cap a 1865, es va convertir en un autèntic pou negre de despropòsits obert a totes les maniobres, i el funcionari va quedar reduït a un titella de les grans empreses. Els serveis hidrològics estan precisament entre els que es donen de puntades amb l'ideal de la famosa *iniciativa, privada*. Exigeixen un sistema unitari i ple poder: tenien tradicions molt rellevants. Jacini va escriure en 1857: *el raonament civil de l'aigua va trobar en Giandomenico Romagnosi un tractadista immortal*. En resum, l'administració i la tècnica burgeses tenien objectius de classe ja llavors, però eren un assumpte seriós: avui són una nimietat.

D'aquí deriva la tendència que ha portat a la degeneració, més que al progrés, del sistema de defensa hidràulica a la Vall Padana: d'un procés que no concerneix a un sol partit ni a una sola nació, sinó a les vicissituds seculares d'un règim de classe.

Per dir-ho de manera senzilla, si una vegada la burocràcia – independent, si no omnipotent – estudiava els seus projectes en el tauler i després convocava les licitacions de les "empreses" de contractació pública i, negant-los fins a les tasses de cafè, els obligava a fer el seu treball de manera rigorosa, per la qual cosa en principi l'elecció de les obres a les quals s'assignaven els fons es feia segons criteris generals; avui la relació està invertida. Feble i servil, la burocràcia tècnica rep els projectes elaborats per les pròpies empreses i els passa sense tot just mirar-los, i les empreses, òbviament, trien aquelles obres que ofereixen beneficis, i deixen de costat les obres delicades que impliquen un compromís seriós i una despesa menys repetible.

No és que el fet moral subjau a tot això, ni que per regla general el funcionari sucumbeixi a la corrupció d'altres propines. És que, si un funcionari es resisteix, no només el seu treball es fa deu vegades més pesat, sinó que els interessos amb els quals xoca mobilitzen en contra seva influències partidistes decisives en els alts cercles dels ministeris dels quals depèn. Antany era el tècnic més hàbil el que progressava, avui és el que té més capacitat per a moure's dins d'aquesta xarxa.

Quan l'unipartidisme feixista va cedir el lloc a un multipartidisme desconegut per la mateixa Itàlia giolittiana, a una Anglaterra model de constitucionalisme, i així successivament (ja que mai hem tingut deu partits declarats disposats a governar en la constitució, sinó com a molt dues o tres) el mal es va agreujar. Els exèrcits aliats havien de portar de tornada als experts i als honorats! Quina ximple expectativa la de tants i tants: el nou canvi de guàrdia ha donat la pitjor de les *guàrdies*, com en els dics padans.

És molt simptomàtic per al diagnòstic de la fase actual del règim capitalista que un alt funcionari del Consell Superior d'Obres Públiques s'hagi deixat portar i hagi dit que els guàrdies

de les inundacions han desertat en el moment oportú: l'únic fi per al qual se'ls paga permanentment; aquest és l'estil de la burocràcia moderna (per a alguns la suposada nova classe dirigent! Les classes dirigents arriben amb les goles obertes, però no amb el cor tremolós).

No menys interessant és el que va escriure Alberto de Stefani sota el títol: *El govern del Po*. Després de donar una mica d'història de les disposicions relatives al passat, cita l'opinió d'escriptors de revistes tècniques: "No s'insistirà mai prou sobre la necessitat de reaccionar davant el sistema de concentració de l'activitat dels despatxos exclusivament o gairebé en el disseny i execució de grans obres". El tal De Stefani no veia l'abast radical d'aquesta crítica, deplorava que es descurés la conservació i el manteniment de les obres existents i es donin a traçar els plans de noves; cita d'altres passatges: "S'estan gastant desenes de milers de milions a conseqüència de les inundacions (i demà centenars) després d'escatimar i negar sistemàticament els pocs fons per a obres de manteniment i fins i tot per al tancament de les trencaments". Això sembla haver ocorregut per al Rin. Un economista del tamany de De Stefani se les arregla amb: "Tots manquem de *l'esperit de conservació* a causa de l'abundància de *fantasia* descontrolada."

És una qüestió de psicologia nacional? Ja no; és el resultat del modern tipus de producció capitalista. El Capital està ara inhabilitat per a la funció social de transmetre el treball de la generació actual a les generacions futures i utilitzar per a això el treball de les generacions passades. No vol contractes de manteniment, sinó gegantescos projectes de construcció: per fer-los possibles, no sent suficients els cataclismes naturals, el capital crea, per necessitat ineludible, els humans, i fa de la reconstrucció de la postguerra "*el negoci del segle*".

Aquests conceptes han d'aplicar-se a la crítica de la posició baixa i demagògica dels anomenats partits obrers italians. Doneu a l'especulació i a l'empresa capitalista d'inversió en obres hidràuliques els capitals de les comandes d'armament, i aquesta (excepte per posar en crisi als pseudovermells en els centres metal·lúrgics, si la cosa es fes de veritat) els utilitzarà amb el mateix estil; embullant i especulant al mil per cent, i aixecant la copa per l'arribada, si no de la pròxima guerra, de la pròxima inundació.

Fins i tot l'immens riu de la història humana té les seves crescudes irresistibles i amenaçadores. Quan l'ona s'aixeca, rugeix contra els dos dics que la constrenyen: a la dreta està el dic conformista, el dic de la preservació de les formes existents i tradicionals; i al llarg d'aquest, salmodien en processó els capellans, patrullen els policies i els gendarmes, parlotegen els mestres i els contacontes de les falsedats oficials i de l'escolasticisme de classe.

El dic d'esquerra és el reformista, i en ell s'amunteguen els "populars", els artesans de l'oportunisme, els parlamentaris i els organitzadors progressistes; intercanviant injúries a través del corrent, totes dues corts reivindiquen tenir la recepta perquè el poderós riu segueixi el seu camí embridat i forçat.

Però en les grans corbes el corrent trenca tot fre, surt del seu llit i "salta", com va saltar el Po en Guastalla i en Volano, en una direcció inesperada, atropellant a les dues sòrdides bandes en l'ona imparable de la revolució subversiva de tota antiga forma de dic, modelant la societat com la terra amb un nou rostres.